

1999-2000 YILI AMASYA-MERZIFON VE ORDU-KUMRU YÜZEY ARAŞTIRMASI

*Mehmet ÖZSAİT**

Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ile, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi adına, 1999 yılında, Amasya'nın Merzifon, kısmen de bu ilçeye sınır olan Samsun'un Vezirköprü ve Havza ilçelerinde; 2000 yılında Amasya'da Merkez İlçe, Suluova ve Merzifon ile Ordu'nun Kumru İlçesi'nde arkeolojik yüzey araştırmaları yaptık¹. 1999 yılı araştırmalarımızın kapsamlı olarak sürdürülmesi için gerekli ihtiyaçlarımızı karşılayan Amasya Valisi Sayın Hüseyin Poroy'a candan teşekkür ederim. Ayrıca, yine bize çok sınırlı da olsa, yardımda bulunan Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'na, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Süha E. Göney'e (1999 yılı) ve İstanbul Üniversitesi Araştırma ve Yardım Vakfı Başkanlığı'na, Merzifon Kaymakamlığı'na ve Merzifon Tarım İlçe Müdürü Sayın Adem Erdoğan'a yürekten teşekkür ederim.

Onbeş yıldan beri Orta Karadeniz Bölgesi'nde Arkeolog Nesrin Özsait ile birlikte sürdürdüğümüz araştırmalarımıza 1999 yılında, Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı'ndan Araş. Gör. Dr. Özdemir Koçak, Gazi Osman Paşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden Araş. Gör. Abdullah Dündar, Eskiçağ Tarihçisi Arif Gökçek, Kimyager Nihal Ozan'dan oluşan ekibimize, Bakanlık temsilcisi olarak Nevşehir Müzesi'nden Arkeolog Sultan Tutar; 2000 yılında da, önceki ekibimize, öğrencilerimizden Zekeriya Demir, Bakanlık temsilcisi olarak da Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Müzeleri'nden Arkeolog Mehtap Ateş katılmıştır. Özverili ve uyumlu çalışmalarıyla son derece iyi sonuçlar alınmasında katkısı olan ekip üyelerimize ve Sayın Tutar ile Sayın Ateş'e çok teşekkür ederim. Ayrıca, 1994 yılından beri Merzifon'da yaptığımız araştırmalarımızda bize son derece değerli yardımlarda bulunan kıymetli dostumuz, Tarım İlçe şoförlerinden Sayın Hasan Ferendeci'ye yürekten teşekkür ederim.

* Prof. Dr. Mehmet ÖZSAİT, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, 34459 Veznedar/İstanbul/TÜRKİYE

1. Merzifon'un Kayadüzü Kasabası yaylası araştırıldıktan sonra, ona sınır olan Havza İlçesi'nin Aşağı Çayırözü ve Yukarı Çayırözü yaylaları; Mesudiye (Kösürük) Köyü yaylası araştırılmıştır. Daha sonra Merzifon Osmanoğlu Köyü ve yaylası araştırılırken de Havza'nın Tacidede Köyü yaylasında Topo Gölü ve çevresi incelendi. Merzifon'un Gelinsin Köyü yaylasında Bakırçay Vadisi araştırılmış, sonra da ona sınır olan Havza İlçesi'nin Beyören Köyü yaylası ve Evliya Tepesi'nde araştırmalar yapılmıştır. Burada da yer yer işlenmiş bakır yataklarına ait çürükler görülmüştür.

Merzifon'un Yukarıbük Köyü üzerinden Vezirköprü'nün Kızılcakoru, Küçük kale, Büyükkale köylerindeki araştırmalarımızda da iyi sonuçlar aldık. Küçük kale Köyü'nde Delikkaya (Harita No: 254, Resim: 1) kitlesi üzerinde ve eteklerinde İTÇ ve M.O. II. bin yıl yerleşmelerine ait az sayıda keramik gördük. Büyükkale Köyü'nde, köye adını veren çok sarp olan Büyükkale kayalığı (Harita No: 255, Resim: 2) ve eteğinde Demir Çağı yerleşmesine ait yine az sayıda keramik görülmektedir. Bunun yanında yer yer teras duvarları ve yapı kalıntıları da gördüğümüz bu yerleşmelerde, tespitlerimizin ışığı altında önümüzdeki yıllarda da araştırmalarımıza devam edeceğiz.

1999 VE 2000 YILI AMASYA ARAŞTIRMALARI MERZIFON İLÇESİ ARAŞTIRMALARI

Merzifon İlçesi'nde aralıklarla, 1987, 1994, 1995, 1996² yıllarında, kapsamlı olarak da 1999 ve 2000 yıllarında da çalıştık³. Böylece, Merzifon'un köylerinin tümüne yakınına araştırdık ve önemli sonuçlar aldık. Burada, esas olarak, Merzifon'un; Samsun-İstanbul karayolunun kuzeyinde kalan köylerinin araştırılmasında elde ettiğimiz sonuçları ana özellikleriyle vereceğiz. Bu yerleşmeler Merzifon Merkez, Akören, Karamağra, Yakacık, Aşağıbüyük, Ortabük, Yukarıbüyük (yaylasıyla birlikte), Inalan, Gelinsini, Hırka, Kara Mustafa Paşa (Bahçekent), Aksungur, Çobanören, Çavundur, Osmanoğlu, Bayat köyleri ile Kayadüzü Kasabası ve yaylarıdır (Harita: 1). Yukarıdaki yerleşmelere, işaret edilen ana yolun güneyinde kalan Gökçebağ ve çevresindeki araştırmalarımız sırasında elde ettiğimiz bazı sonuçları da ekleyeceğiz.

Akören Köyü

Merzifon'un 8 km. kadar kuzeydoğusunda yer alan Akören Köyü çevresindeki araştırmalarımızda, köyün 1.5 km. kadar güneybatısında, Porsukini mevkiindeki Mercimekli Tepe'de (Harita No: 233) İTÇ+M.Ö. II. binyıl; Akören'in 1 km. güneybatısında Bağlar mevkiinde (Harita No: 234) Hellenistik ve Roma Çağı; Bağlar'ın hemen kuzeyinde, Örenler mevkiinde (Harita No: 235) Roma Çağı yerleşmelerine tanıklık eden keramikler bulduk.

Yine, Akören Köyü'nün batısındaki tarla yolunu izlerken, üzeri kırılarak tahrip edilmiş, Roma Çağına ait olduğunu düşündüğümüz bir kaya mezarı da görüldü (mezarın yüksekliği 98 cm., iç arka ve ön genişliği 67 cm., iç uzunluğu 158 cm.dir). Tarla yolunu, batıdan doğuya doğru izlerken, Gaspini Çeşmesi'ni geçtikten sonra, Çakırlar Çeşmesi'nin batısında, Kocatepe adıyla bilinen yükseltide bir yerleşme saptadık.

Kocatepe (Harita No: 236)

Akören Köyü'nün 1.4 km. kadar güneydoğusunda, Karamağra Köyü'nün 1.5 km. kadar güneybatısında yer alan *Kocatepe* yerleşmesi, tarla yolunun da 800 m kadar kuzeyindedir. Yaklaşık 125 m. çapında ve ovadan 40 m. kadar yükseklikteki yerleşme, tarım ve toprak akıntıları nedeniyle oldukça tahribata uğramıştır. *Kocatepe*'nin yüzeyinde İTÇ ve M.Ö. II. binyıl yerleşmelerine ait keramikler görülmektedir.

Mercan Suyu (Harita No: 237)

Merzifon'un 8 km. kuzeybatısında, Tavşan Dağı'nda, Mercan Suyu'nun 200 m. güneydoğusunda, bir doğal tepe üzerinde tespit ettiğimiz yerleşmeye, yakınındaki çeşmeye göre isim verdik. Yaklaşık 70 m. çapında olan ve doğu ve güney yönlerinden sarp uçurumlarla çevrili, üzeri tümüyle çimen ve otlarla kaplı olan tepenin yüzeyinde İTÇ ve DÇ yerleşmelerine tanıklık eden az sayıda keramik bulduk.

Mercan Suyu'ndan sonra, Yakacık (Müşrûf) Yaylası'ndan geçerek Merzifon'un 40 km. kadar kuzeybatısında yer alan Aşağıbüyük, Ortabük ve Yukarıbüyük köylerini ve çevresini araştırdık. Sonra, Yukarıbüyük Köyü'nün 3 km. kuzeybatısındaki Yukarıbüyük Yaylası'nda Yaprak Tepesi, Duruçay, KİLİSE mevki (Roma Çağı), Çorak Gölü, Isıtma Suyu olarak bilinen mevkileri inceledik. *Isıtma Suyu* mevkiinde (Harita No: 238) Roma Çağı yerleşmesine ait keramikler ve bazı kalıntılar gördük. Bu yerleşimin 350 m. güneybatısında-

-
- 2 M. Özsait, "1995 ve 1996 yıllarında Amasya-Merzifon ve Gümüşhacıköy Yüzev Araştırmaları", 15. AST II, 1998, s. 149 vdd.; M. Özsait- N. Özsait, "Amasyada II. Binyıl Yerleşmeleri", III. *Hititoloji Kongresi*, Çorum 16-22 Eylül 1996 (Ankara 1998) s.460 vd.; M. Özsait, "1997 ve 1998 Yılı Tokat-Zile Çevresi Yüzev Araştırmaları", 17. AST , II, 2000, s. 73 vd.
- 3 Arazi çalışmalarımızda değerli yardımlarını aldığımız Merzifon Gülbahar Un Fabrikası'nın saygıdeğer sahiplerine candan teşekkür ederim.

ki *Çorak Gölü* mevkiindeki yerleşmeye, *Yukarıbük Yayla Höyük* (Harita No: 239) adını verdik. Doğal bir yükselti üzerinde olan bu İTÇ yerleşmesinde az sayıda keramik bulduk.

Hıdırlık-Akkaya Tepesi (Harita No: 240)

Merzifon'un 3 km. kuzeyindeki Hırka Köyü Barajı'nın hemen batısında yer alan doğal tepe üzerinde tespit ettiğimiz yerleşmeye, yörenin adından dolayı Hıdırlık-Akkaya adını verdik. Yaklaşık 100 m. çapında olan yerleşmenin, tepenin erozyona uğrayan kesimleri ve kaçak kazılar nedeni ile de hayli tahrip olduğu gözlenmiştir.

Tepe yüzeyinde İTÇ ve DÇ yerleşmelerine ait keramikler bulunmuştur.

Kara Mustafa Paşa Höyük (Harita No: 241)

Eski Marınca, Bahçekent ve bugün Kara Mustafa Paşa Köyü⁴ olarak bilinen idari ünitenin 2 km. kadar kuzeydoğusunda bulduğumuz höyüğe köyün isminden dolayı Kara Mustafa Paşa adını verdik. Merzifon'un 5 km. kadar kuzeydoğusundaki höyük, 100x150 m. boyutlarında ve 35 m. yüksekliğindeki doğal bir sırt üzerinde bulunmaktadır. Kısmen tahrip edilmiş olan höyük yüzeyinde Son Kalkolitik ve İTÇ yerleşmelerine ait keramikler görülmektedir.

Aksungur Höyük (Harita No: 242)

Merzifon'un 8.5 km. kuzeydoğusunda yer alan Aksungur Köyü'nün 1 km. kuzeyinde bulduğumuz yerleşmeye köyün adını verdik.

Höyük yüzeyinde İTÇ ve OTÇ yerleşmelerine ait keramikler görülmektedir.

Aksungur II ve Maltepesi (Harita No: 256)

Köyün 1.5 km. kadar güneybatısında yaptığımız araştırmalarda Maltepesi olarak bilinen kesimde, bir tümülüs ve onun yer aldığı doğal sırtın batı yamacında, dereye doğru, alt kısma kadar yayılım gösteren bir İTÇ yerleşmesi tespit ettik.

Ayrıca köy içinde Geç Roma Çağına ait kırık bir lahit teknesi ile bu çağı veren keramikler de bulunmaktadır.

Merzifon'un 12 km. kadar kuzeydoğusunda yer alan *Çobanören Köyü* ve çevresini de inceledik. *Çobanören Köyü*'nün hemen kuzeybatısında *Tilki Tepesi*, köyün 500 m. kadar batısında *Göletüstü:Kelik Başı* (Harita No: 244; İTÇ ve Roma Çağı yerleşmesi) ve 600 m. kadar batısında da *Çobanören Gölet Höyük* (Harita No: 245; İTÇ) yerleşmelerini tespit ettik. Köy içinde Arif Çetinkaya'nın evinin önünde bir hudut taşı görüldü.

Çobanören Tilki Tepesi (Harita No: 243)

Köyün üstünde Tilki Tepesi olarak bilinen bir tepenin kuzey kesimi tümüyle tesviye edilmiştir. Yükseltisi yok edilen bu alanın yüzeyinde İTÇ ve OTÇ yerleşmelerine ait keramikler bulduk. Bu kesimin hemen güneybatısında tümülüs olduğunu düşündüğümüz bir tepe bulunmaktadır. Çevrede mimarî elemanlara da rastlanmıştır.

Merzifon'un 10 km. kadar kuzeybatısında yer alan *Çavundur Köyü* ve çevresindeki araştırmalarımızda Bakacaklar ve Kavakpınarı mevkiilerinde iki yerleşme tespit ettik.

4 Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Köyü'nün (Bahçekent) mezarlığında, Kara Mustafa Paşa'nın annesine ait olduğu söylenen üzeri kabartma motifli bir lahit bulunmaktadır.

Bakacaklar Mevkii (Harita No: 247)

Çavundur Köyü'nün 500 m. doğusunda yer alan ve Bakacaklar mevkii olarak bilinen bir tarım arazisinde İTÇ, Phryg ve Roma Çağı yerleşmelerine ait az sayıda keramikler bulduk.

Kavakpınarı (Harita No: 248)

Bakacaklar mevkiinin hemen alt kesiminde, suyu bugün de yeterli bir çeşmenin yakınında bulunan *Kavakpınarı* yüzeyinde İTÇ, M.Ö. II. binyıl ve DÇ yerleşmelerine ait keramikler bulunmuştur.

Kayadüzü Kasabası

Merzifon'un 10 km. kadar kuzeydoğusunda yer alan kasaba çevresinde yapılan araştırmalarda *Çataltepe* (Harita No: 249; Roma Çağı), *Örendere* (Harita No: 250; Helenistik ve Roma Çağı), *Üçtaş*, *Kayadüzü Yayla Höyük* ve *Civek Tepe* yerleşmelerini tespit ettik. Bunlardan *Gölet Höyük*, *Civek Tepe* ve *Üçtaş* yerleşmelerini ana özellikleri ile vermeye çalışacağız.

Kayadüzü Yayla Höyük (Harita No: 252)

Kayadüzü Yaylası'na giderken, Kayadüzü'nün 5 km. kuzeybatısında yapılmakta olan Gölet'in 150 m. güneydoğusunda, yayla yolunun hemen batısında küçük bir höyük gördük. Höyük doğu-batı doğrultusunda ortadan yarılmıştı. Tahrip edilen kesimlerinde, yapı taşları arasında İTÇ yerleşmesine ait, nitelikli sayılabilecek keramikler görülmektedir. Höyüğün mevcut yüksekliğinin 3 m.; boyutlarının doğu-batı yönünde 60 m., kuzey-güney yönünde ise 25 m. kadar olduğunu saptadık.

Civek Tepe (Harita No: 246)

Kayadüzü Kasabası'nın 3 km. kadar doğusunda, Yeniçeltek Mahallesi'nin 2 km. kuzeydoğusunda bir tepe üstü yerleşmesidir. Samsun-İstanbul yolunun 400 m. kuzeyinde yer alan tepenin tahrip edilmiş kesimlerinde, İTÇ ve DÇ yerleşmelerine ait az sayıda keramik bulduk. Ova yüzeyinden 120 m. kadar yükseklikte korunaklı bir kale görünümünde olan tepedeki yerleşmenin mevcut boyutları 15x20 m. kadardır.

Civek Tepe'de yerleşenler tüm Merzifon Ovası'nı, Çeltek ve geri plandaki Sulova'yı ve buraları Karadeniz'e ve iç bölgelere bağlayan doğal yolları kontrol edebilecek bir konumdaydılar.

Üçtaş Höyük (Harita No: 251)

Kayadüzü Kasabası'nın 500 m. kuzeydoğusunda yer alan kayalık bir tepe üzerinde tespit edilmiştir. Merzifon Ovası'na hakim bir tepede kurulmuş olan *Üçtaş Höyük*'ün boyutları doğu-batı yönünde 200 m., kuzey-güney yönünde 115 m. ve batı eteğinden akan Fındıklı Deresi vadisinden olan yüksekliği de 35 m.dir (Resim: 3).

Adını burada dikili olan üç tane taştan alan (bugün bir tanesi mevcut) yerleşmenin yüzeyinde ve derenin aktığı batı eteklerinde tahribat oldukça fazladır.

Üçtaş yüzeyinde Orta Kalkolitik safhadan İTÇ başlarına kadar olan yerleşmelerle tanıklık eden keramiklerin yanı sıra, obsidiyen ve çakmaktaşıdan dilgi, kazıyıcı aletler görülmektedir (Resim: 4). Yine höyük yüzeyinde bulduğumuz üç adet küçük el baltası ile öğütme ve ezgi taşlarından bazılarını Amasya Müze Müdürlüğü'ne teslim ettik.

Orta Karadeniz bölümünde yaptığımız yüzey araştırmaları sırasında bazı höyüklerde parlak siyah açkılı, çizgi bezekli, iyi fırınlanmış keramikler bulmuştuk. İyi bir işçilik gösteren bu keramiklerin daha nitelikli olanlarını *Üçtaş Höyük*'te de bulduk. Bunlar

ve diğer bir grup keramik *Üçtaş Höyük*'ün Orta Kalkolitik'ten beri yerleşmeye sahne olduğuna işaret etmektedir⁵.

Değindiğimiz gibi *Üçtaş Höyük* oldukça tahrip edilmiştir. Bölgenin en erken mad-di kültür belgelerini veren böyle bir yerleşmenin çok zaman kaybetmeden sistematik olarak kazılmasının bölge kültür tarihinin aydınlatılmasına önemli ölçüde katkıda bulunacağını inancındayız.

SULUOVA İLÇESİ ARAŞTIRMALARI

Suluova'da 1987 yılında bularak incelediğimiz ve Son Kalkolitik Çağ buluntuları veren *Aşı Tepesi*'nin aynı zamanda bir çakmaktaşı dilgi atölyesi olduğunu da saptamış-tık⁶. *Aşı Tepesi*'nin çevresinde 2000 yılında yaptığımız araştırmalarda oldukça tahrip edilmiş bir Hellenistik - Roma Çağı yerleşmesi de bulduk. Bu kesimde önümüzdeki yıl daha kapsamlı çalışmalar yapacağız. Bunların dışında, burada 1940'lı yılların başın-dan beri bilinen *Kurnaz Tepe*'den⁷ toprak alma çalışmalarının durdurulması ve höyük çevresinin de koruma altına alınmasının, ayrıca, artık tümüyle yerleşme içinde kalmış olan *Kumbet Tepe*'nin de tahribatının önlenmesinin isabetli olacağı düşüncesindeyiz.

2000 YILI ORDU-KUMRU İLÇESİ ARAŞTIRMALARI

2000 yılında ağırlıklı olarak Ordu'nun Kumru İlçesi'nde çalıştık. Önce, Ordu'da 1990 yılında gördüğümüz⁸ Uzun İsa Kasabası'na bağlı olan Bayadı Köyü sınırları için-de ve Melet Çayı vadisinin batısında kalan Kurul Kayası ve Kurul Tepesi'nde, Müze Müdürü Sayın M. Yücel Kumandaş'ın boşaltma çalışmasını yaptığı, ana kayaya oyul-muş basamaklı su sarnıcı ?-*potern* ? kesimini ziyaret ettik. Daha sonra, Ordu'nun ilçe-leri olan Perşembe ve Fatsa üzerinden Kumru İlçesi'ne geldik.

Kumru İlçesi'nin Samur, Karacalı, Ayvalı mahalleleri ile Aşağı Damlalı Kasabası, Ballık, Akçadere, Karaağaç, Yukarı Damlalı Kasabası, Tekke, Çatılı, Şenyurt, Balı, Esence, Kadıncık, Gökçeli, Kayabaşı, Pesküden köyleri, yaylalarıyla birlikte, mümkün ol-duğunca araştırılmıştır. Çoğu yeri ormanlık ve yeşil bitki örtüsüyle kaplı olan Kumru İl-çesi'ndeki araştırmalarımız güç şartlarda gerçekleştirilmiştir. Araştırmalarımız kendi im-kanlarımızın yanı sıra, Kumru Kaymakamlığı'na desteklenmiştir⁹.

Şimdi, araştırdığımız kesimleri ve elde edilen sonuçları vereceğiz (Harita: 2)¹⁰.

Samur Mahallesi (Harita: 2)

Kumru'nun kuzeybatısında yer alan Samur Mahallesi'nde, üzeri kısmen düzeltil-miş bir tümülüs görülmüştür. Kısmen de tahrip olan tümülüsün güneyinde krepise ait olduğunu düşündüğümüz taşlar ve ayrıca, yine bu yönde ortalama 2 m. genişliğinde bir yol kalıntısı vardır. Mahallenin adından dolayı "Samur" ismini verdiğimiz tümülüsün üzerinde anıtsal bir ıhlamur ağacı ve eteklerine doğru daha küçük ağaçlar bulunmak-tadır. Tümülüs ve ıhlamur ağacının tescil edilmesi gerekmektedir (Resim: 5).

Yine bu çevrede Cemalettin Kumru'nun bahçesinde bir lahit teknesi? (55x105 cm. boyutlarında, iç derinliği 25 cm., dış yüksekliği 35 cm.) ile 70x106 cm. boyutlarında bir parapet levhası görülmüştür. Bunların müzeye alınması iyi olur.

5 *Üçtaş Höyük* üzerindeki çalışmalarımız devam etmektedir. 2001 yılında gerçekleştireceğimiz yüzey araştırmalarımız-da *Üçtaş Höyük* ile Gökçebağ Köyü'nün 2 km. kadar güncydoğusunda tespit ettiğimiz *Elma Tepesi* (Harita No: 253) yerleşmesini daha ayrıntılı olarak inceleyerek yayınlayacağız.

6 M. Örsait, "1987 Yılı Amasya-Suluova Tarih Öncesi Araştırmaları", *AST VI*, 1989, s. 290 vd., Resim: 13-16.

7 T. Özgüç, *TTKong*, III, 1943, s. 419; K. Kökten-N. Özgüç-T. Özgüç, *Bellefen*, IX, 1945, s.396.

8 M. Örsait, "1990 Yılında Ordu-Mesudiye Çevresinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", *AST IX*, 1992, s. 357 vd.

9 Ordu ve Kumru'da yaptığımız araştırmalarda değerli yardımlarını aldığımız Müze Müdürü Sayın M. Yücel Kumandaş'a, Kumru Kaymakamı Sayın Mehmet Sarıcan'a, Belediye Başkanı Adil Karaoğlanoğlu'na, Sayın İsmet Erçal'a, Dr. Cemalettin Yaktı'ya, Öğretmen Bekir Akkaya'ya, Kütüphane Müdürü Osman Kasimoğlu'na yürekten teşekkür ederiz.

10 Haritalarımızı büyük bir titizlikle çizen Arkeolog Mustafa Bilgin'e candan teşekkür ederim.

Karacalı Mahallesi (Harita No: 301).

Kumru'nun 200 m. güneyinde, Karacalı Mahallesi'ndeki Dereboğazı Deresi'nin doğusunda *Cebecioğlu Tepesi* mevkiinde yaptığımız araştırmalarda bir tümülüs gördük. Tümülüsün bulunduğu sirtta, kuzeybatısına doğru olan kesimde, dere yatağının üstünde İTÇ yerleşmesine tanıklık eden keramikler bulduk (Resim: 6 üst sıra). Yüzeyinde yoğun bitki örtüsü ve ağaçlık olan yerleşmenin sınırlarını belirlemek imkansızdır. Ancak yukarıda işaret ettiğimiz dere, yerleşmenin batı kesimini tümüyle tahrip etmiştir.

Ayvalı Mahallesi

Kumru İlçesi, Ayvalı Mahallesi'nde Horu Tepesi incelendi. Herhangi bir buluntu ya rastlanmadı. Fakat, Ayvalı Mahallesi'nde Kilisebükü mevkiinde, Kumru Belediyesi şoförlerinden Abdullah Cebecik tarafından yazıtlı bir taşın bulunduğu haberini aldık. Bu, yol yapımı sırasında bulunmuş, silindirik gövdeli, çoğu kısmı kırık bir mil taşı parçasıdır. Bir kısmı silinmiş, böylece ikinci defa kullanıldığını anladığımız taşın şimdi üzerinde okunan kısmı Büyük Constantinus zamanında yazılmış olmalıdır (Resim: 13).

M.S. 4. yüzyıla ait olduğunu düşündüğümüz ve üzerinde çalışmalarımızı sürdürdüğümüz bu mil taşı parçası, tutanakla Ordu Müze Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir.

Aşağı Damlalı Kasabası

Kumru'nun 7 km. güneydoğusunda yer alan Aşağı Damlalı Kasabası'nda yaptığımız araştırmalarda, Ecelli Mahallesi'nin kuzeydoğusunda, günümüzde de kullanılan ve geniş bir alana yayılmış olan bir mezarlık incelenmiştir. Mezarlıkta, bazı mezarlarda oldukça uzun mezar taşları vardır. Bunların Selçuklu geleneğini yansıttığını düşünüyüz.

Kaya Mezarı (Resim: 7).

Yukarıda işaret edilen mezarlık içinde, Ecelli Mahallesi'nin 250 m. kadar kuzeydoğusunda bir kaya mezarı görüldü. Daha sonraki devirlerde, kuzeydoğuya bakmakta olan giriş kısmı tahrip edilen mezar üç klinelidir. Konglemera oluşumlu monoblok bir kayaya yarım daire şeklinde oyulmuş olan mezarın çevresinde oldukça derin kaçak kazı çukurları görülmüştür.

Kayadibi Höyüğü (Harita No: 304; Resim: 8).

Aşağı Damlalı Kasabası'nın yine Ecelli Mahallesi'nde Hakkı Alımlı'nın tarlasında, 4 m. yüksekliğindeki bir kaya kitlesinin önünde bir İTÇ yerleşmesi tespit ettik. Kaya mezarının yaklaşık 500 m. kuzeydoğusunda yer alan yerleşme, tarım ve erozyon nedeniyle oldukça tahrip olmuştur.

Akçadere Köyü

Kumru'nun 5 km. kadar güneydoğusunda yer alan Akçadere Köyü araştırılmış ve sonuçta *Keltepe* ile *Kuşnafak* yerleşmeleri bulunarak incelenmiştir.

Keltepe (Harita No: 303; Resim: 9, üst sıra).

Köyün 500 m. güneydoğusunda Duman ve Güneycik köylerini birbirine bağlayan stabilize yolun hemen güneyinde, *Kuşnafak Kalesi*'nin de aynı şekilde güneydoğusundaki Kabaklık mevkiinde, *Keltepe* adını taşıyan kayalık bir yükseltinin tarım yapılan eteklerinde bir İTÇ çağı yerleşmesi tespit ettik.

Yılların tahribatını taşıyan yerleşmenin yüzeyinde az sayıda keramik gördük. Ayrıca sınırlarını belirlemenin imkânsız olduğu yerleşmede mimari elemana da rastlamadık.

Kuşnafak Kalesi (Harita No: 302; Resim: 9, ikinci ve üçüncü sıra)

Akçadere Köyü'nün 1 km. kadar doğusunda yüksek kayalık bir yapıya sahip arazi kesiminde, Ordu Müzesi Müdürü Arkeolog M. Yücel Kumandaş tarafından yerleşim izleri bulunmuştur. Biz de burada, tepenin batı kesiminde *Ambarkaya*, kuzeyde esas *Kuşnafak Kalesi* denilen sarp kayalık ve bu kesimin güneybatısının aşağı kısmında bir mezarlık bulunan Belenbaşı mevkiini inceledik. Ambarkaya ile esas Kuşnafak Kalesi deprem ve heyelanla ana kayadan ayrılmış, ada ada parçalanmıştır (Resim: 10).

Ambarkaya'nın 50 m. kadar güneyinde, içinde su kaynağı da olan ve yaklaşık 1000 kişiyi barındıracak bir mağara da tespit edilmiştir.

Ambarkayası üzerinde ve çevresinde İTÇ yerleşmesine ait keramikler görülmüştür. Kalede horasanla yapılmış duvar kalıntısı buranın daha geç devirlerde de kullanıldığını kanıtlamaktadır. Üzerinde yer yer kaçak kazı çukurları gördüğümüz Kuşnafak Kalesi ve çevresi, tarihi olduğu kadar ekolojik yönden de önemlidir. Tahribata açık olan bu kesimin çevresiyle birlikte, sit alanı kapsamına alınması isabetli olur görüşündeyiz.

Karaağaç Köyü

Kumru İlçesi'nin 9 km. kadar kuzeydoğusunda yer alan Karaağaç Köyü ve çevresini inceledik ve aşağıda işaret edeceğimiz sonuçları elde ettik.

Kaya Mezarı ve Karaağaç Höyük (Harita No: 306)

Karaağaç Köyü'nün 2 km. kadar güneybatısında, Karaağaç-Kumru yolunun hemen güneyindeki dağlık sırtın önünde, *Kayadibi* olarak bilinen mevkide, Hellenistik-Roma Çağı özellikleri gösteren bir kaya mezarı tespit edilmiştir. Çevrede bulduğumuz ve Roma Dönemine ait iki keramik parçası, mezara bırakılan bir hediyeye ait olabilir.

Mezarın ön kısmında 3 m. derinliğinde (1x2 m. kadar boyutlarında) açılan kaçak kazı çukurunun önündeki toprak içinde ve yola doğru alçalan kesimlerinde İTÇ yerleşmesine tanıklık eden keramikler görülmüştür (Resim: 11). Mimari kalıntıya rastlanılmayan bu kesimde, yerleşmenin ve bölgede az örneği olan kaya mezarının korunması çok iyi olur.

Tekke Köyü

Kumru'nun 9 km. kadar kuzeydoğusunda yer alan Tekke Köyü'nün Aşağıalan Mahallesi'ndeki araştırmalar sırasında birbirinden farklı uzaklıklarda, basit teknikle kayaya oyulmuş 5 adet lahit teknesi görülmüştür. Önemli ölçüde tahrip edilmiş olan teknelerin kapakları bulunamamıştır. Tekke Köyü'nde bulunan ve Roma Çağına ait olduğunu düşündüğümüz bir çatı kiremidi, diğer buluntularımızla birlikte Ordu Müze Müdürü'ne tutanakla teslim edilmiştir.

Alancık Tepesi (Harita No: 305; Resim: 6, alt sıra)

Kumru'nun 9 km. güneybatısında yer alan Balı Köyü çevresi araştırıldı. Köyün 700 m. kadar kuzeydoğusunda, Kumru-Konaklı yolunun 400 m. doğusunda, sarp bir konuma sahip olan Erik Dibi mevkiinde, *Alancık Tepesi*'nde bir İTÇ yerleşmesi tespit ettik. Bugün, batı kısmı uçurumla çevrili yerleşmenin sınırları belirlenememiştir. Hangi bir mimari kalıntıya da rastlanamamıştır.

Şenyurt Köyü

Kumru'nun 17 km. güneybatısında yer alan Şenyurt Köyü araştırmalarında, kayaya oyulmuş ve Roma Çağına ait iki kaya mezarı görülmüştür. Bir tanesi, bir süre su deposu olarak kullanılmıştır. Her iki mezar da önemli ölçüde tahrip edilmiştir.

Yaylalar

Kumru çevresinde yer alan yaylalar ve önemli yükseltiler olan Söğlük Tepesi, Kurban Tepesi, Kırkkızlar-Düzoba Yaylası ve Fırınönü Yaylası araştırılmıştır. Bunlardan Fırınönü Yaylası'ndaki *Karga Tepesi*'nde bir tümülüsün üst kesiminin tümüyle tahrip edildiğini gördük. Tümülüsün krepisine ait taşların bir kısmı da dağıtılmıştır. Henüz mezar odasına ulaşamadığı düşüncesindeyiz. Burada kısa süreli bir kurtarma kazısı, sonucun alınmasında yeterli olur görüşünderiz.

Esence Köyü-Esence Yerleşmesi (Harita No: 300)

Kumru'nun 11 km. kuzeydoğusunda yer alan Esence Köyü ve çevresi araştırıldı. İsmail Ergeç'e ait Taşbaşı mevkiindeki fındık bahçesinde [TÇ yerleşmesine tanıklık eden keramikler görülmüştür. Bugün sarp bir yamacın batıya bakan kesiminde yer alan yerleşme oldukça tahrip edilmiştir.

Kayabaşı Köyü

Kumru'nun 10 km. kadar güneybatısında yer alan Kayabaşı Köyü'nün çevresinde Abakdüzü ve Delikkaya araştırılmıştır. Sarp bir yamaçta yer alan ve Delikkaya'ya adını veren ve hemen tümü tahrip olmuş Roma Çağı kaya mezarı kalıntıları görülmüştür.

Kuşkayası Mevkii (Harita: 2)

Kumru'nun 10 km. güneybatısındaki Karacalar Köyü ile Pesgüden Köyü arasındaki sarp bir dağın üzerinde, ova yüzeyinden 300–400 m. yükseltide yer alan Kuşkayası incelendi. Bu yükseltinin üst kesimi geniş bir düzlüktü. Burada, Roma Çağına ait olduğunu düşündüğümüz üç kaya mezarı kalıntısı ve az sayıda Roma Çağı keramiği görülmüştür. Ayrıca, bulunan bazı keramikler bu kesime Ortaçağ'da da yerleşildiğini kanıtlamaktadır. Mimari kalıntı yoktur.

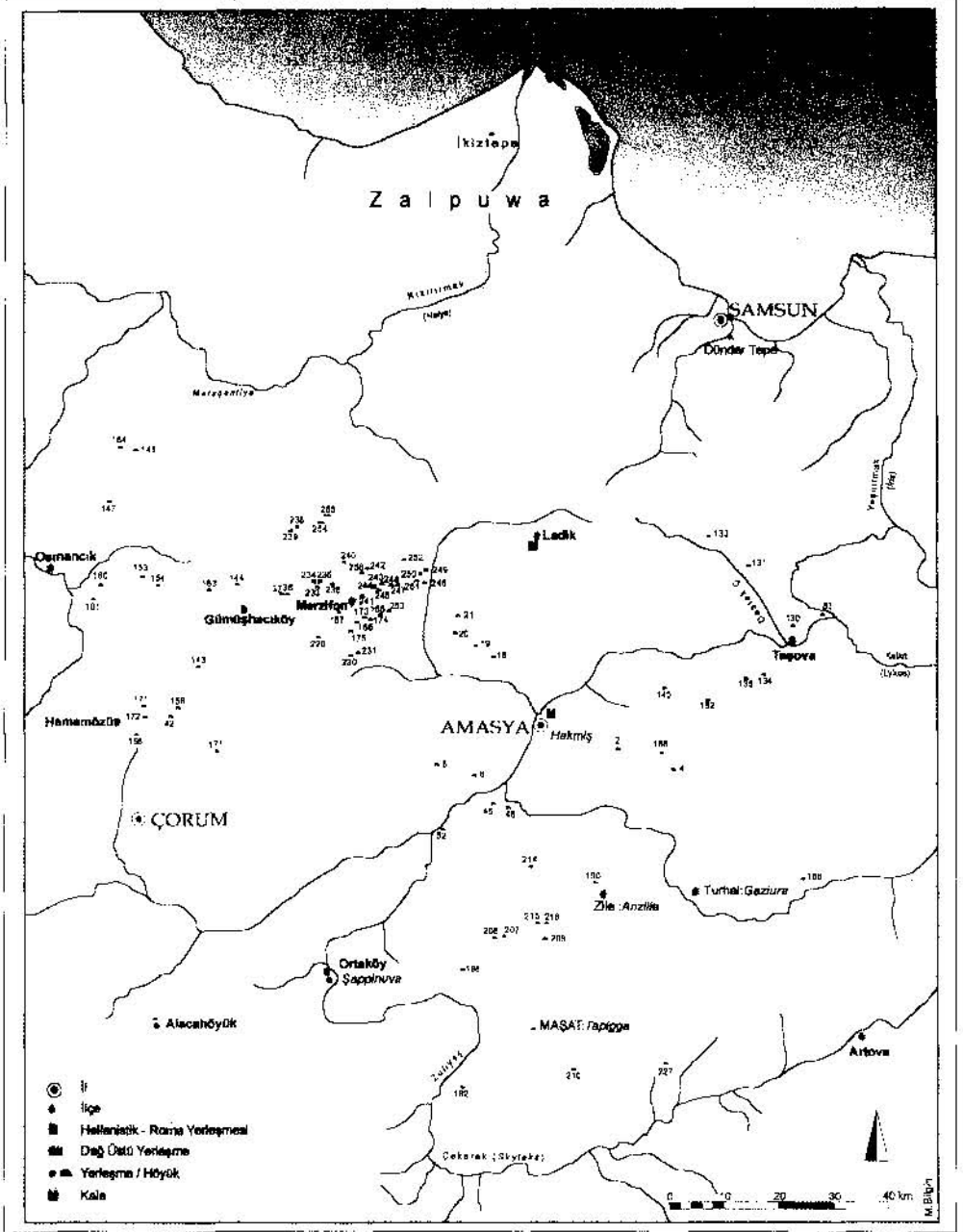
Boyacılı Yaylası (Resim: 12)

Kumru ile Kurgan ilçeleri arasında, Canik Dağları üzerinde, Belalan Köyü Başı'nda (=Apsut Başı) eski bir yolun kalıntısını tespit ettik. 400–500 m. kadar izlediğimiz bu yol sonra, şimdiki Kurgan-Fatsa yoluyla birleşiyor. Bu kesimden sonra yolun taşlarının sökülmüş olduğunu gördük. Eni 2.00–2.50 m. arasında değişen ve oldukça iri taş kaplamalı olan bu yolun, *Kabeira-Neocaesarea*'yı (Niksar) *Polemonium* ya da *Pharnakia*'ya, yani Kelkit (Lykos) Vadisi'ni Karadeniz Havzası'na, kestirmeden bağlayan önemli bir yol olduğu düşüncesindeyiz. Kumru'nun Ayvalı Mahallesi'nde kırık olarak ele geçtiğine yukarıda işaret ettiğimiz mil taşı (Resim: 13), bu yolun M.S. 4. yüzyılda da kullanıldığının bir kanıtı sayılabilir.

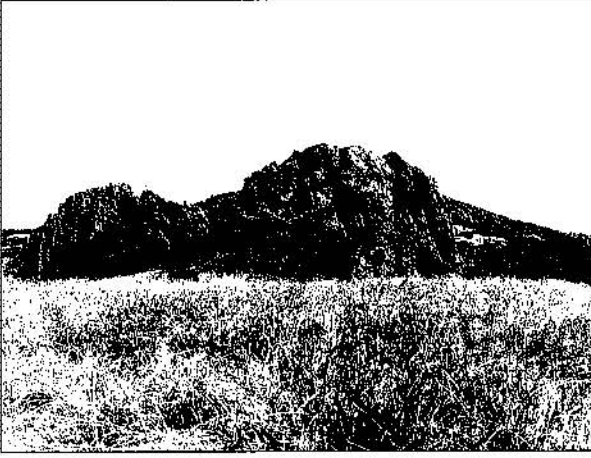
Biz, 1988 yılı Tokat araştırmalarımızda Niksar'ın Dönekse (bugün Boğazbaşı) Köyü'nde, Septimius Severus (M.S. 193–211) zamanına ait bir mil taşı bulmuştuk¹¹. Bu mil taşı, Kuzey Kappadokia'da (*Kappadocia Polemoniacus*), iç kesimden gelerek *Komana Pontika* (Gümenek–bugün Kılıçlı), üzerinden Lykos Vadisi'ne inen bir yola aitti. Bu ana yolun bir bağlantısı, Lykos Vadisi'ne hakim bir konumda kurulmuş olan *Kabeira*'ya (*Neocaesarea*–Niksar) uzanmaktaydı. Şimdi, Kumru–Korgan ilçeleri arasında kalıntısını bulduğumuz yolun ve Kumru'daki mil taşının ışığı altında, işaret ettiğimiz ana yolun bir kolunun da, Tokat (Dazimon?) kesimini Karadeniz'e bağlayan kanıtları olduğunu söyleyebiliriz. Eğer imkân sağlayabilirsek, önümüzdeki yıl bu kesimde daha kapsamlı araştırmalar yapmak arzusundayız.

11: M. Özsait–M. Christol–Th. Drew–Bear, "Trois milliaires d'Asie Mineure" *Anatolia Antiqua* II, 1993, s. 159–161.

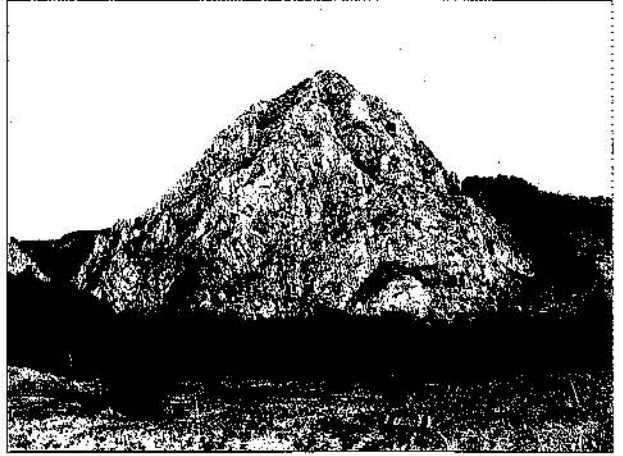
Son olarak şunları söyleyebiliriz: Orta Karadeniz Bölgesi yüzey araştırmalarımız Őimdiye kadar iyi sonuç vermiŐtir. Bölgenin gerek kültür tarihinin aydınlatılması ve gerekse kültür varlıklarının envanterinin tamamlanması açısından yararlı olmuştur. Ayrıca bu çalışmalarımız bölgenin tarihi coğrafiyasına, eski yol Őebekesine ait kalıntılara ve mil taşlarının ortaya çıkarılmasına da katkıda bulunmaktadır. Bu alıŐmalar sonucunda elde ettiğimiz verilerin iŐıėı altında diğer bölgelerle olan kültürel bağlantıları, etkileŐimleri tam olarak ortaya koyabilmek amacıyla bölgede bir iki yıl daha araŐtırmalarımızı sürdürmek dŐncsindeyiz.

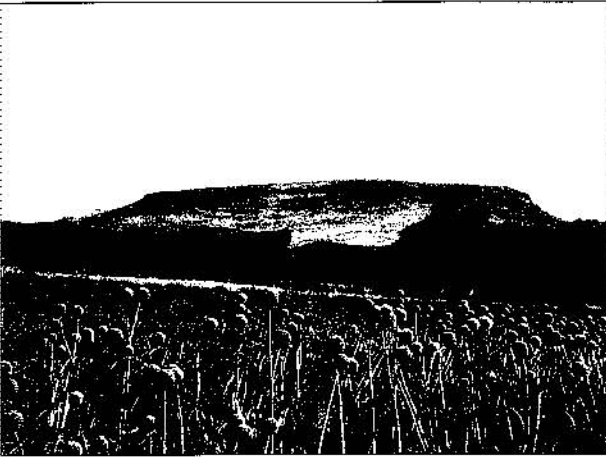
Harita 1: Orta Karadeniz Bölgesi yerleşmelerinden bir grup

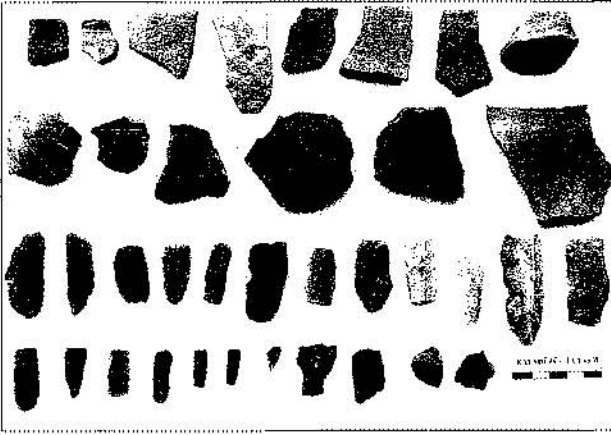
Resim 1: Küçükkale Köyü'nde Delikkaya kitlesi

Resim 2: Büyükkale Köyü'nde Büyükkaya kayalık yerleşmesi

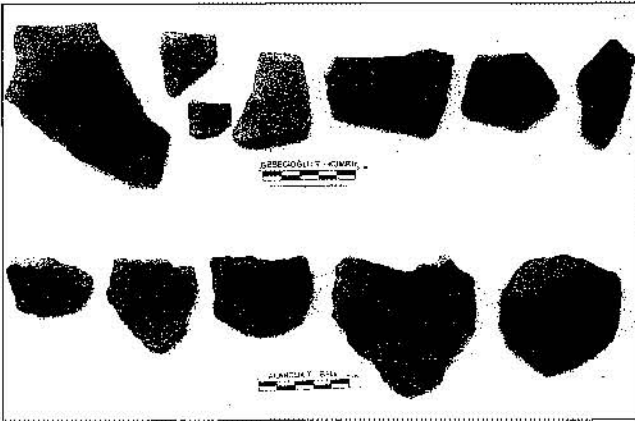
Resim 3: Üçtaş Höyük ve Fındıklı Vadişi

Resim 4: Üçtaş Höyük buluntularından örnekler

Resim 5: Kumru, Samur Mahallesi Tümülüsü

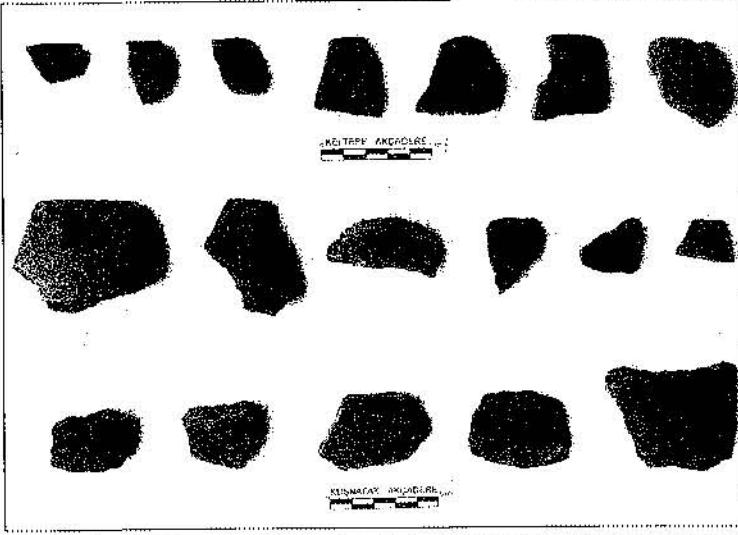
Resim 6: Çebeciöğlü ve Alancık Höyük buluntularından örnekler

Resim 7: Aşağı Damlalı Kasabası kaya mezarı

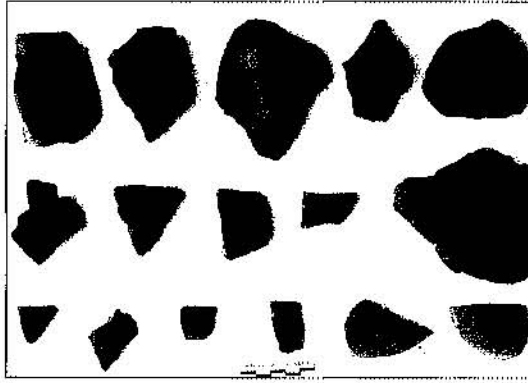
Resim 8: Aşağı Damlalı Kasabası Kayadibi Höyüğü

Resim 9: Kel Tepe ve Kuşnafak Kalesi keramiklerinden örnekler

Resim 10: Kuşnafak Kalesi, kuzeydoğudan

Resim 11: Karaağaç Höyük buluntularından örnekler

Resim 12: Antik yol kalıntısı

Resim 13: Miltaşı parçası